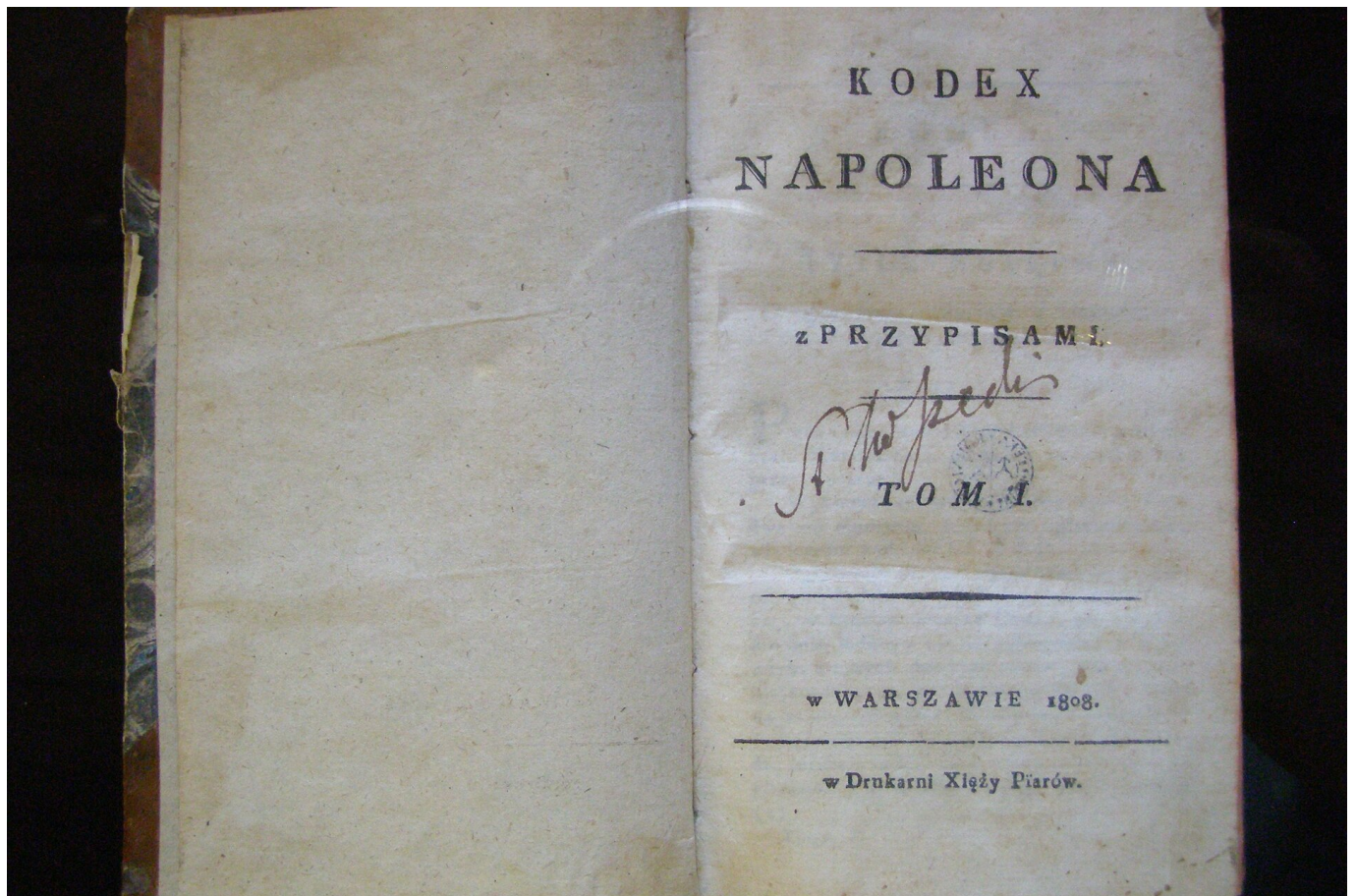

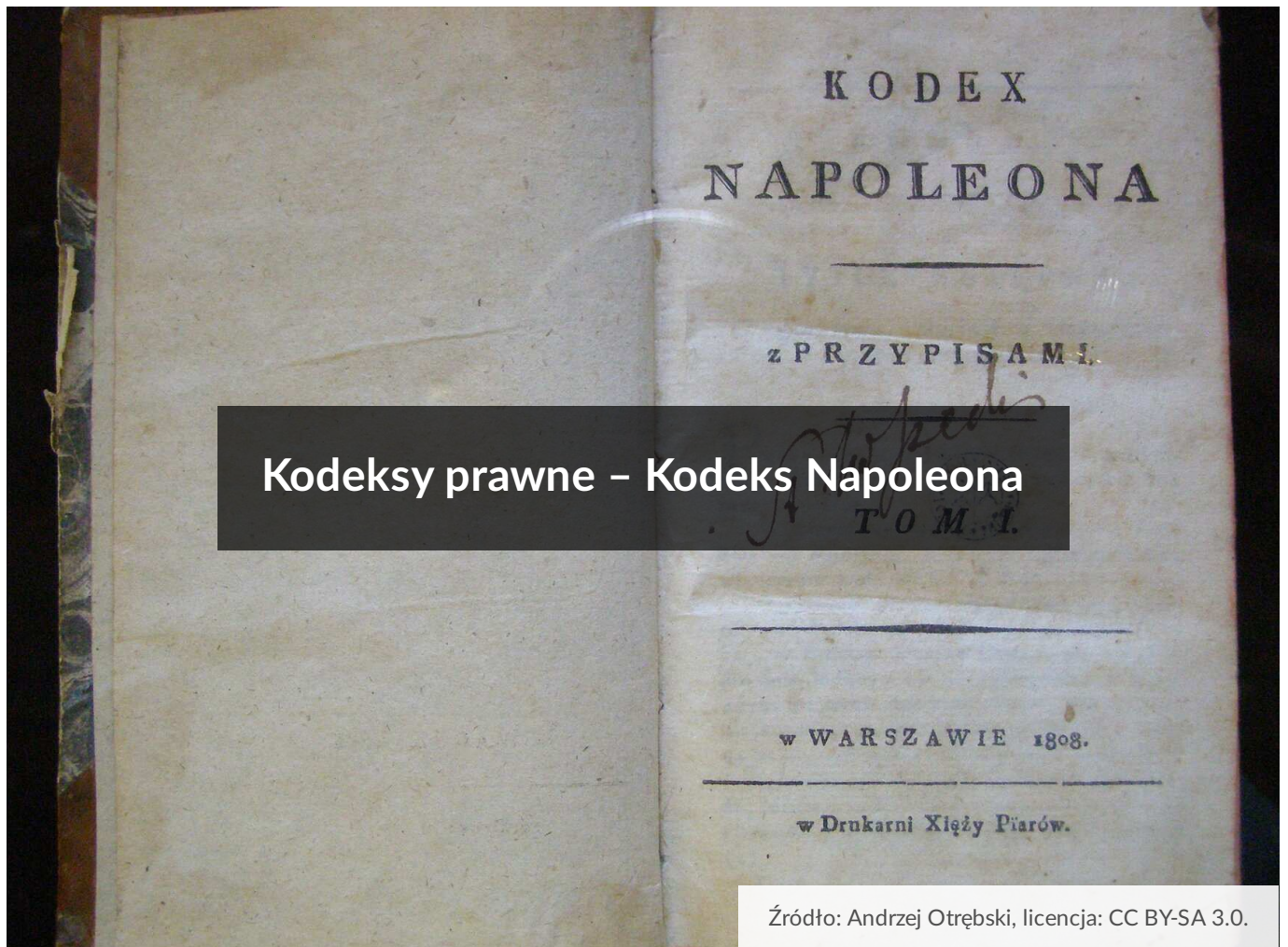
Kodeksy prawne – Kodeks Napoleona

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Kodeks Napoleona. O ogłaszaniu, skutkach i stosowaniu praw w ogólności*, 29.12.2019 r., dostępny w internecie: pwsz.legnica.edu.pl [dostęp 28.02.2020 r.].
- Źródło: Aleksandra Rzepa-Balderas, *Z dziejów europejskiej kultury prawnej. Kodeks Napoleona*, 6.06.2014 r., dostępny w internecie: elc4u.org [dostęp 28.02.2020 r.].
- Źródło: mjm, *Kodeks Napoleona – fundament prawa cywilnego*, 21.03.2019 r., dostępny w internecie: polskieradio.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

- Źródło: bż/gp, *Reprywatyzacja: resort pisze nowe prawo, a w Łodzi skorzystali z Kodeksu Napoleona*, 13.10.2017 r., dostępny w internecie: tvn24.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Źródło: Andrzej Otrębski, licencja: CC BY-SA 3.0.

Napoleon Bonaparte to jedna z najbardziej znanych postaci historycznych. Jego dokonania i posunięcia strategiczne na polach bitew na trwałe zapisały się w świadomości zbiorowej. Mimo że wiele z jego osiągnięć przeminęło, są też takie, z których korzystamy do dziś. Do takich pomników pamięci Napoleona zaliczamy uchwalony z jego polecenia Kodeks cywilny Francuzów, zwany potocznie Kodeksem Napoleona.

Twoje cele

- Wskażesz genezę Kodeksu Napoleona.
- Poznasz źródła prawa, z którego się ten kodeks wywodzi.
- Przeanalizujesz zasady prawne Kodeksu Napoleona.
- Scharakteryzujesz jego znaczenie dla ziem polskich.
- Ocenisz jego dziejowe znaczenie.

Geneza Kodeksu Napoleona

Rewolucja francuska z 1789 roku dokonała całkowitego zburzenia dotychczasowego ładu społeczno-politycznego we Francji. Upadek monarchii i powstanie republiki doprowadziły do konieczności zmian prawnych. Już od pierwszych dni rewolucji rodziła się myśl o konieczności przeprowadzenia nowej kodyfikacji prawa cywilnego.

Konstytucja z 1791 roku zapowiadała wprowadzenie nowego kodeksu cywilnego.

W 1793 roku powołano specjalną komisję, ale zaproponowane przez nią projekty kodeksu nie zyskały poparcia. Dopiero w czasach konsulatu z inicjatywy Napoleona Bonapartego podjęte zostały dalsze prace nad kodyfikacją prawa.

W 1800 roku powołał on czteroosobową komisję, która przygotowała projekt kodeksu, zaakceptowany następnie przez Radę Stanu. W skład komisji wchodził Jean-Étienne-Marie Portalis (główny architekt kodyfikacji), Jacques de Maleville (sekretarz komisji), Félix-Julien-Jean Bigot de Preameneu (znawca prawa zwyczajowego). Nadzór nad pracami sprawował Jean-Jacques Cambécarès, autor trzech pierwszych projektów.

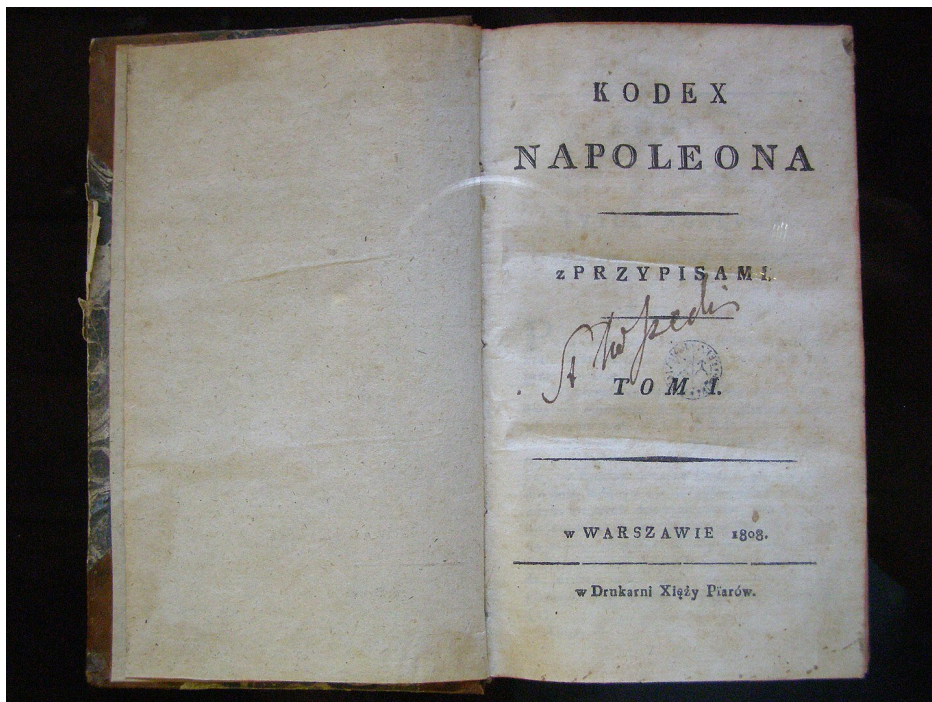

Napoleon Bonaparte

Źródło: domena publiczna.

Uchwalenie Kodeksu cywilnego Francuzów 21 marca 1804 roku

Ostateczna wersja kodeksu została zebrana w 36 ustawach i uchwalona 30 ventose'a roku XII według kalendarza rewolucyjnego (21 marca 1804 roku) jako **Kodeks cywilny Francuzów** (*Le Code civil des Français*). Od 1807 roku został on przemianowany na Kodeks Napoleona. W ten sposób cesarz Napoleon Bonaparte chciał dać jasny przekaz poddanym, komu zawdzięczają to uregulowanie prawne. Pod taką nazwą obowiązywał on między innymi na ziemiach polskich – w Księstwie Warszawskim. We Francji nazwa kodeksu ulegała wielu zmianom i ostatecznie powrócono do nazwy Kodeks cywilny (*Code civil*).

Kodeks Napoleona był jednym z najbardziej wpływowych kodeksów cywilnych w historii prawa. Zastanów się, na czym polega jego dziejowe znaczenie.

Źródło: Andrzej Otrębski, licencja: CC BY-SA 3.0.

Kodeks Napoleona – pochwała wolności

[Kodeks Napoleona](#) składał się z 2281 artykułów, które zostały ułożone w trzech księgach.

Księga I
O osobach (<i>Des personnes</i>) – zawierała m.in. przepisy o nabywaniu i utracie praw cywilnych, prawie małżeńskim osobowym, władzy ojcowskiej, adopcji, kurateli i opiece.
Księga II
O majątkach i różnych rodzajach własności (<i>Des biens et des différentes modifications de la propriété</i>) – zawierała przepisy o własności, użytkowaniu i służebności.
Księga III
O różnych sposobach nabywania własności (<i>Des différentes manières dont on acquiert la propriété</i>) – zawierała zapisy poświęcone prawu spadkowemu, zobowiązaniom, prawu majątkowemu małżeńskiemu.

Taki układ treści formalnie nawiązywał do trójpodziału *Instytucji* Justyniana, jednak jego twórcy usankcjonowali w ten sposób trzy podstawowe wolności:

- wolność osobistą;
- wolność własności prywatnej;
- wolność zawierania umów.

Należy zaznaczyć, że centralnym pojęciem w kodeksie była instytucja wolności, co nie powinno nikogo dziwić.

Znaczenie Kodeksu Napoleona

Twórca kodeksu – Napoleon Bonaparte. Przyjrzyj się ilustracji i odpowiedz, do czego nawiązuje jego strój.

Źródło: André Koehne, domena publiczna.

Kodeks Napoleona jest uznawany za klasyczną **kodyfikację** liberalnego prawa cywilnego epoki kapitalizmu wolnokonkurencyjnego. Gloryfikował prawnonaturalne założenia wolności, nieograniczonej niczym własności prywatnej oraz swobody zawierania umów. Był on odpowiedzią na żądania burżuazji, która walczyła z **ustrojem feudalnym** we Francji. Miał charakter antyfeudalny, opierał się na zasadach indywidualizmu i liberalizmu. W dużej mierze nawiązywał jednak do dawnego prawa francuskiego. Był swoistym połączeniem norm zaczerpniętych z prawa zwyczajowego Francji północnej, prawa rzymskiego oraz prawa okresu rewolucji. To ostatnie było szczególnie widoczne w zapisach

dotyczących prawa majątkowego. Kodeks uważano za arcydzieło sztuki legislacyjnej. Został on napisany językiem zwięzłym, prostym i jasnym, co ułatwiało jego stosowanie i zrozumienie. Zawarte w nim sformułowania były dość elastyczne i umożliwiały sędziom twórczą ich interpretację w orzecznictwie. To zadecydowało o tym, że jego zapisy przetrwały do dziś.

Nawiązania do Kodeksu Napoleona

Zasięg Kodeksu Napoleona był bardzo duży, powiązany z prowadzonymi przez cesarza wojnami. Władca wprowadził go w każdym podbitym kraju jako symbol nowego porządku politycznego i prawnego. Stał się on wzorem dla kodeksu rumuńskiego z lat 1864–1865, pierwszego kodeksu włoskiego z 1865 roku, portugalskiego z 1867 roku i hiszpańskiego z 1889 roku. Na *Code civil* wzoruje się też wiele kodeksów z Afryki Północnej, Ameryki Południowej i Północnej oraz Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Sam kodeks do lat sześćdziesiątych XIX wieku nie podlegał większym zmianom, sytuacja zmieniła się w okresie III Republiki, kiedy zaczęto nowelizować indywidualistyczno-liberalne założenia *Code civil*. Na przełomie XIX i XX wieku dokonano wielu nowelizacji w dziedzinie prawa osobowego i rodzinnego, a od 1945 roku działała we Francji komisja reformy kodeksu prawa cywilnego. Miała ona za zadanie opracowanie jednolitego kodeksu prawa prywatnego, obejmującego prawo cywilne i handlowe. Mimo tych zmian, trwałość Kodeksu Napoleona pokazuje jego ponadczasową wartość.

Słownik

feudalizm

(z łac. *feodum* lub *feudum* – lenno); nazwa określająca ustrój społeczno-gospodarczo-polityczny rozpowszechniony w średniowiecznej Europie, trwający do rewolucji francuskiej, uznany za metodę rządzenia opierającą się na systemie hierarchicznej zależności jednostek, z podziałem społeczeństwa na trzy stany: duchowieństwo, rycerstwo i chłopstwo

Kodeks cywilny Królestwa Polskiego

Kodeks cywilny Królestwa Polskiego – w Warszawie dnia 1 (13) czerwca 1825 r.; ustawa obowiązująca w Królestwie Kongresowym od 1 stycznia 1826 roku w miejsce Tytułu Wstępnego, Księgi I i Tytułu V Księgi III Kodeksu Napoleona

Kodeks Napoleona

(z fr. *Code Napoléon*, *Code civil des Français*); zespół przepisów i norm prawnych prawa cywilnego wprowadzony we Francji w 1804 roku przez Napoleona Bonaparte; pierwsza wielka kodyfikacja prawa francuskiego po upadku *ancien régime'u* w wyniku rewolucji francuskiej

kodyfikacja

terminowi można przypisać kilka znaczeń: ogólne, prawnicze oraz lingwistyczne; w rozumieniu ogólnym oznacza on zebranie lub ujęcie czegoś w spójny system określonych norm; jako termin prawniczy określa on proces jednorazowego połączenia dużego zespołu przepisów prawnych w jednolity, usystematyzowany zbiór, na podstawie którego można interpretować podstawowe normy danej gałęzi prawa; zadaniem kodyfikacji jest uporządkowanie wszystkich norm tworzących daną gałąź prawa

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją i wykonaj ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1C26VQmz>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału

Ćwiczenie 1

Zastanów się, czy słusznie Księstwo Warszawskie nazwano republiką siostrzaną Francji.

Ćwiczenie 2

Wskaż przyczyny obaw mieszkańców Księstwa Warszawskiego wobec wprowadzonego Kodeksu Napoleona.

Ćwiczenie 3

Zastanów się, co było przyczyną trwałości zapisów zawartych w Kodeksie Napoleona, że pozostawiono je bez większych zmian w Królestwie Polskim.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, kiedy uchwalono Kodeks cywilny Francuzów. Podaj dzień, miesiąc i rok.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, które stwierdzenia na temat Kodeksu Napoleona są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Kodeks Napoleona składał się z 2281 artykułów, które zostały ułożone w dwóch księgach.	☐	☐
Kodeks cywilny Francuzów w 1807 roku został przemianowany na Kodeks Napoleona.	☐	☐
Kodeks Napoleona był uważany za arcydzieło sztuki legislacyjnej.	☐	☐
Kodeks Napoleona stał się wzorem dla kodeksu rumuńskiego z lat 1864–1865.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Wymień, jakie podstawowe wolności zostały zagwarantowane w Kodeksie Napoleona.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z artykułem i wykonaj ćwiczenie.

“ **Kodeks Napoleona. O ogłaszaniu, skutkach i stosowaniu praw w ogólności**

Art. 2. Prawo obowiązuje tylko na przyszłość, nie ma mocy wstecznej.

Źródło: *Kodeks Napoleona. O ogłaszaniu, skutkach i stosowaniu praw w ogólności*, 29.12.2019 r., dostępny w internecie: pwsz.legnica.edu.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Wyjaśnij, z jaką zasadą prawa mamy do czynienia w art. 2.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ **Kodeks Napoleona. O ogłaszaniu, skutkach i stosowaniu praw w ogólności**

Art. 4. Sędzia odmawiający wyrokowania, pod pozorem że prawo milczy, że jest ciemne, albo niedostateczne, może być pociągniętym jako winny odmówienia sprawiedliwości.

Źródło: *Kodeks Napoleona. O ogłaszaniu, skutkach i stosowaniu praw w ogólności*, 29.12.2019 r., dostępny w internecie: pwsz.legnica.edu.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Wskaż, do czego zostali zobowiązani sędziowie na podstawie Kodeksu Napoleona.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Aleksandra Rzepa-Balderas

Z dziejów europejskiej kultury prawnej. Kodeks Napoleona

Dlaczego wprowadzono Code civil? Spójrzmy na przedrewolucyjną Francję oczami Voltaire: »Czyż nie jest absurdem i rzeczą niespotykaną, że to co jest zgodne z prawem w jednej miejscowości, w innej jest przestępstwem? Jakimż barbarzyństwem jest fakt, że obywatele jednego kraju muszą stosować się do odmiennych praw! Podróżując po tym państwie, systemy prawne zmienia się tak często jak rozstawne konie«. Kiedy wybuchła rewolucja, we Francji obowiązywało ponad 360 różnych ustaw. Wynikało to z uwarunkowań historycznych. Na północy kraju źródłem prawa było teutońskie prawo zwyczajowe, a na południu obowiązywało jeszcze prawo rzymskie. Jeżeli dodamy do tego wpływy feudalne i prawo kanoniczne Kościoła Katolickiego, możemy wyobrazić sobie panujący tam chaos.

Źródło: Aleksandra Rzepa-Balderas, *Z dziejów europejskiej kultury prawnej. Kodeks Napoleona*, 6.06.2014 r., dostępny w internecie: elc4u.org [dostęp 28.02.2020 r.].

Wyjaśnij, jakie pobudki kierowały Napoleonem, gdy zdecydował się na kodyfikację prawa we Francji.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((mjm

Kodeks Napoleona – fundament prawa cywilnego

(...) Wolność, równość, braterstwo

Pomysł nowej kodyfikacji prawa cywilnego pojawił się już w pierwszych latach rewolucji francuskiej. Odrzucono wszystkie rozwiązania prawne doby absolutystycznej. Porzucono zasady prawa feudalnego, prawa rzymskiego i zwyczajowego prawa francuskiego. Nowe miały być sformułowane w zgodzie z hasłami o wolności i równości jednostek. Wyobrażano sobie kodeks jako zwarty podręcznik praktycznej moralności. Utopijny projekt nie dał się zrealizować, trzy kolejne projekty kodeksu odrzucono.

Kodeks cywilny Francuzów

Dopiero 21 marca 1804 projekt, opracowany przez komisję powołaną przez Napoleona, stał się prawem obowiązującym jako Kodeks cywilny Francuzów. Trzy lata później nazwę zmieniono na Kodeks Napoleona.

– W ponad dwóch tysiącach artykułów, traktujących o osobach, majątkach i własności, zawarto całość przepisów z dziedziny prawa cywilnego – mówił na antenie PR prof. Stanisław Rusecki.

Liberalny kodeks zakładał minimalną ingerencję państwa w stosunki cywilno-prawne i regulowanie spraw z punktu widzenia możliwie nieskrępowanych interesów jednostki. Wszystko z zachowaniem naczelnej zasady prawa cywilnego – świętej i nienaruszalnej własności prywatnej.

Wprowadzono formalną równość wobec prawa, bez względu na pochodzenie społeczne i przynależność klasową, choć nie respektowano jej z punktu podziału na płeć. Jedną z myśli przewodnich Kodeksu Napoleona było utrzymanie starych, paternalistycznych stosunków w rodzinie. (...)

Źródło: mjm, *Kodeks Napoleona – fundament prawa cywilnego*, 21.03.2019 r., dostępny w internecie: polskieradio.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Uzasadnij stwierdzenie autora, że Kodeks Napoleona był liberalny.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((bż/gp

Reprywatyzacja: resort pisze nowe prawo, a w Łodzi skorzystali z Kodeksu Napoleona

Prace nad nim rozpoczęły się tuż po rewolucji francuskiej, a został wprowadzony w 1804 roku. Kodeksem Napoleona oprócz historyków zajęli się ostatnio łódzcy urzędnicy – żeby zapobiec reprywatyzacji jednej z kamienic. I wygrali w sądzie.

Jeżeli zdradza żona, to mąż może żądać rozwodu. Jeżeli zdradza mąż, to kobiecie rozwód należy się tylko wtedy, jeżeli »ta druga« mieszka z małżeństwem pod jednym dachem. To jeden z zapisów Kodeksu Napoleona, który zaczął obowiązywać w 1804 roku. Mimo wielu absurdalnych dziś zapisów trzeba pamiętać, że wtedy Kodeks był jednym z najnowocześniejszych aktów prawnych. Mimo to trudno uwierzyć, że tak archaiczne prawo było podstawą w całkiem współczesnym sporze o kamienicę na osiedlu Górna.

– Pojawiły się osoby, które przedstawiły się jako spadkobiercy gmachu. Miasto powołało się na zapis Kodeksu Napoleona. Wskazano w nim, że prawo do przejęcia spadku przemija po 30 latach od śmierci właściciela mienia. W zeszły wtorek sąd pierwszej instancji przyznał nam rację i uchylił żądania spadkowe – mówi Sebastian Bohusiewicz z Oddziału ds. Ochrony Praw Własności do Nieruchomości, czyli specjalnego zespołu miejskiego, który ma walczyć z nielegalną reprywatyzacją.

Jak to możliwe, że prawo sprzed ponad dwustu lat mógł mieć znaczenie w sporze? Zapisy Kodeksu Napoleona zostały wprowadzone w 1826

roku w Królestwie Polskim i obowiązywały w Polsce po odzyskaniu niepodległości. Prawo zmieniono dopiero w 1947 roku – już w PRL.

A ponieważ właściciel kamienicy (magistrat do uprawomocnienia się wyroku nie chce podawać adresu nieruchomości) zmarł przed 1947 rokiem, to urzędnicy stwierdzili, że mogą powołać się na obowiązujące wówczas prawo.

– Wprowadzone po Kodeksie Napoleona prawo nie zakładało już przedawnienia spraw spadkowych. Było więc mniej korzystne z perspektywy miasta – tłumaczy Bohuszewicz. (...)

Źródło: bż/gp, *Reprywatyzacja: resort pisze nowe prawo, a w Łodzi skorzystali z Kodeksu Napoleona*, 13.10.2017 r., dostępny w internecie: tvn24.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Wskaż, dlaczego urzędnicy mogli się powołać na Kodeks Napoleona.

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Kodeksy prawne – Kodeks Napoleona

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje genezę Kodeksu Napoleona;
- zna źródła prawa, z którego się on wywodzi;
- analizuje jego zasady prawne;
- rozumie jego znaczenie dla ziem polskich;
- rozumie jego znaczenie dziejowe.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- dyskusja;

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
2. Wprowadzenie do tematu poświęconego analizie Kodeksu Napoleona. Burza mózgów – „Czemu służą kodeksy praw?”. Analiza głosów od zespołu klasowego – zapisanie wniosków na tablicy.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel wprowadza zespół klasowy w przyczyny powstania Kodeksu Napoleona, przedstawiając sytuację polityczną i społeczną we Francji na przełomie XVIII i XIX wieku.
2. Analiza powstania i treści Kodeksu cywilnego Francuzów, zwanego Kodeksem Napoleona; jego budowa.
3. Rola Kodeksu Napoleona na ziemiach polskich – praca z prezentacją multimedialną „Kodeks Napoleona na ziemiach polskich”. Analiza znaczenia kodeksu w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim. Dyskusja na forum klasy o roli Kodeksu Napoleona dla kształtowania się polskiego systemu prawnego.
4. Wskazanie na znaczenie Kodeksu Napoleona jako źródła dla późniejszych kodyfikacji na świecie.
5. Wykonanie ćwiczeń do prezentacji multimedialnej i podsumowanie zajęć o Kodeksie cywilnym Napoleona Bonapartego.

Faza podsumowująca

1. Zespół klasowy redaguje wspólną notatkę z lekcji, która zostaje wpisana do zeszytów przedmiotowych.

2. Wykonanie na forum klasy ćwiczeń 1–4 z modułu „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Dokończenie ćwiczeń 5–8 z modułu „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Katarzyna Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 2011.

Michał Sczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 2009.

Tadeusz Maciejewski, *Historia powszechna ustroju i prawa*, Warszawa 2000.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Prezentacja multimedialna może być wykorzystana do lekcji powtórzeniowej.